

A kitüntetés az Egyház tanításának szől

Beszélgetés Beran Ferenc morálteológussal

„Társadalmi és hitéleti tevékenysége, különösen az érdekegyeztetés területén, a magyar katolikus Egyház és az egyházi oldal képviselőjeként végzett munkája elismeréseként” a Magyar Érdemrend Lovagkereszt kitüntetését adományozták Beran Ferenc atyának, a Budapest-Újlaki Sarlós Boldogasszony plébánia plébánosának, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kar docensének.

A kitüntetés hivatalos indoklásában szereplő érdekegyeztetés az atyának a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanácsban (NGTT) végzett munkájára vonatkozik.

Fő feladatomban a plébánosi szolgálat, emellett tanítok az egyetem Erkölcsoteológiai Tanszékén. Amikor létrehozták az NGTT-t 2011-ben, meghívták a történelmi egyházak képviselőit. Azért kiküldettek engem a katolikus Egyház részéről, mert az *Egyház társadalmi tanítása* tárgyat régóta én adom elő az egyetemen, de amikor más fórumokon is lehetőségem nyílt, megszólaltam társadalmi kérdésekben.

Az egyház társadalmi tanítását a szociális pásztorlevelek fogalmazzák meg. Fontos feladatomban tekintem, hogy ezek tartalmát kifejtsem az egyes fórumokon.

A szociális enciklikák meghatározott témával foglalkoznak, de ismerni szükséges, milyen erkölcsi és gondolati rendszerbe illeszkednek a szociális enciklikák. Az Egyház társadalmi tanításának erkölcsi rendszere a Kompendiumban található. Ezen kívül a kompendium az Egyház által legfontosabb témákat is kiemeli és rangsorolja: Ezek a témák a következők: család, emberi munka, gazdasági élet, politikai közösség, nemzetközi közösség, környezetvédelem és béke támogatása. A Kompendium bizonyos vonatkozásban így több az enciklikák összességénél.

Az első szociális enciklikát XIII. Leó pápa adta ki 1891-ben, és a munkásság helyzetével foglalkozott.

Azóta több szociális enciklika jelent meg, a legutóbbiak közül a Caritas in veritate 2009-ben a gazdasági válsággal foglalkozott. Igazából az ember került válságba, mondja a pápa, és ha kikerül ebből, akkor a gazdasági, ökológiai és más problémák is megoldódnak. A 2015-ös Laudato si a környezetvédelemről szól, 2020-ban pedig a Fratelli tutti kezdetű enciklika a migrációt is tárgyalja. A szociális enciklikák mindig a legaktuálisabb társadalmi kérdéseket érintik.

Mindegyik témáját egy mondattal meg lehet fogalmazni, és az enciklikák első két szava a lényegét fejezi ki. Caritas in veritate – nagyon fontos a szeretet, de ha elszakad az igazságtól, akkor, ahogy XVI. Benedek pápa mondja, ingoványos talajra tévedünk. A Laudato si kezdetű

enciklika a Szent Ferenc-i gondolatot viszi tovább, a teremtett világ gazdagságának megőrzését, az egyre sűrűbben jelentkező ökológiai problémákat tárgyalja korunk körülményei között. A Fratelli tutti pedig más témák mellett elsősorban a vándorlás, elvándorlás kérdésével foglalkozik. Hogyan tekintünk a vándorra, nehéz helyzetben lévő embertársunkra? A pápa az enciklika elején az irgalmas szamaritánus példabeszédére hivatkozik. Ki az én felebarátom? – és erre Jézus elmondja a példabeszédet, amely szerint az a felebarát, aki észreveszi az út szélére lökött embert, aki odamegy hozzá, fölemeli, hordozza lelki és fizikai értelemben, aki anyagi áldozatot hoz érte.

Napjaink egyik legégetőbb problémája az elvándorlás, a migráció. Az ezzel kapcsolatos elméleti megfontolásokat hogyan tehetjük gyakorlattá?

A Szentatya kiemeli, amit a korábbi szociális enciklikák is hangsúlyoznak: elsősorban ott kell segítséget nyújtani, ahol a probléma jelentkezik. Ez a szubszidiaritás elve. Nem az a megoldás, hogy „elhívjuk” embertársainkat például a szubszaharai területekről, mert ezzel tovább szegényítjük azt a vidéket, hanem helyben, a gyökerénél kell a problémát kezelni. Ha erre nincs lehetőség, akkor a következő négy elv érvényesítését hangsúlyozza a pápa: befogadás, védelmezés, előmozdítás és integráció.

A segítség végsősoron az, hogy mindenki visszatérhessen szülőföldjére, ahonnan elvándorolt, és ott kapjon segítséget az emberhez méltó élethez.

Az említett problémák első szinten gazdasági kérdésként jelennek meg, de a gondok mélyén látni kell az erkölcsi alapot, amely segítségével a társadalmi feszültségek megoldhatók.

Éppen ezért az NGTT-ben az emberi méltóságból, az istenképiségből következő embert képviselem.

Mennyire fogékonyak erre akár a Tanácsban, akár tágabb körben?

Tapasztalataim szerint, ha csak az elméletre hivatkozom, nemigen érek el komoly hatást. De ha az elméletet összekapcsolom a plébánosként átélt tapasztalataimmal, hogyan lehet egy – bármilyen szempontból – elesett emberen segíteni, erre már sokkal jobban odafigyelnek.

Így érthető meg, hogyan élem át a plébánián az akár nemzetközi szintű társadalmi jelenségeket. Magyarországon belül is létezik migráció. A környezetemben élő hajléktalanok nem budapestiek, hanem Borsodból, a Nyírségből érkeztek, talán már évtizedekkel ezelőtt. Az erdős hegyvidéken élnek, összeeszkábált viskóban, vagy lent a Duna-parton, a kifolyó csöveknél. Én így találkozom a migráció jelenségével. Itt vannak, segítségre szorulnak.

Hogyan lehet visszavezetni őket korábbi lakóhelyükre? Igyekszem fölvenni a kapcsolatot a családjukkal, rokonságukkal, akik elmondják, milyen feltételek mellett tudják

vagy hajlandók visszafogadni ezeket a „kiszakadt” embereket. Az is előfordul, hogy eljön értük a család. Ez a legszebb példa, amely nem általános ugyan, de előfordul.

A szomszédunkban folyó háborúról mindenki azt reméli, holnap véget ér, ehelyett egyre inkább elhúzódik, minden politikai, gazdasági-pénzügyi, energetikai, inflációs következményével együtt. A morálteológus hogyan látja a mai helyzetet?

Szent II. János Pál pápa a fejlődésről 1987-ben kiadott *Sollicitudo rei Socialis* kezdetű enciklikája azt mondja, a világban lévő megosztottságot, a fejlődést elsősorban a hatalmi harc gátolja. A hatalom akarása, másrészt pedig a minél nagyobb haszonra törekvés, a profit maximalizálása. Erre vezet vissza azokat az eseményeket, amelyeket tapasztalt. Az enciklika megjelenése óta ez a helyzet még inkább romlott. Ennek vagyunk tanúi.

Az okok megértéséhez fel kell tennünk a kérdést: kinek az érdeke például a háború? S máris világosabban látjuk, milyen erők, milyen szándékok húzódnak meg a háttérben, s akkor talán könnyebben lehet orvosolni a bajokat.

A hatalom akarása, a profit maximalizálására törekvés strukturális bűnt hoz létre. Erre a szolidaritás a megoldás, mondja a pápa. A strukturális bűnnel úgy tudunk szembe fordulni, ha sorközösséget vállalunk másokkal. A szolidaritással lehet sikeresen megvívni a világban ma dúló harcot.

Mennyire hallatszik ez a hang a mai világban, miközben egyre inkább az individualizmus, az önzés hódít teret?

Néha a szakemberek is nehezen veszik észre a szemléletváltást: már nem személyekről beszélnek, perszonalizmusról, hanem individualizmusról. A perszonalizmus feltételezi a személyt, annak kibontakozási, távlati lehetőségével. Ez a távlat közösségekben bontakozhat ki, miközben a személynek is áldozatot kell hoznia a közösségért. A perszonalizmus az emberi természetről beszél, amelyet ki akar bontakoztatni, az individualizmus ezzel szemben nem vesz tudomást a közös emberi természetről. Az egyediséget hangsúlyozza, az *én* mindenekfölötti érvényesítését. Elismeri, hogy mindenki megismételhetetlen egyed, de nem fogadja el ennek az egyednek a távlatát, kiteljesedését. Ez csak akkor valósítható meg, ha összefogunk, ha felszínre hozzuk a másik értékeit, és segítséget nyújtunk egymásnak, hogy a bennünk lévő kísértések hatására elinduló negatív, romboló folyamatokkal szembe tudjunk szállni.

Ezek a nézetek nyilván előkerülnek az egyetemen is, ahová nemcsak papnövendékek járnak, hanem világi hallgatók is.

Az NGTT-ben pedig azért bízhatom az elmondottak hatásában, mert a Tanács tagjai tovább viszik a gondolatokat, amelyek az Egyház tanításából forrásznak. A kitüntetés tehát nem is nekem szól, hanem azoknak az eszméknek, amelyeket képviselek: az Egyház tanításának, s én ezt a tanítást igyekszem minél mélyebben és hűségesen továbbadni.

Elmer István